

LEDGUIDE 11

Skötsel, tillsyn och reparation

Att ta väl hand om sina leder är en av de viktigaste frågorna för ledansvariga.

Åtminstone en gång om året bör man inspektera sina leder, ibland oftare på sommaren. Leder som används mycket bör inspekteras oftare än avlägsna och mer sällan använda.

Inspektionen bör identifiera vad som krävs för att hålla leden i trim och vad som omgående kräver reparation. Den bör även innehålla nödvändiga insatser för att ta bort sånt som blockerar för vatten att rinna fritt i diken och avrinningssystem, och tecken på erosion. Se också över framkomligheten på leden (rötter, växtlighet, ojämnheter, nedskräpning) och sikten för användarna, samt skyltningen.

Ofta finns just inga medel att söka för ledunderhåll och få tycks vilja finansiera det arbetet, vilket kan resultera i ett undermåligt ledunderhåll. Lokala volontärer kan vara en viktig pusselbit i detta. Om volontärer används kan personalkostnader minska men behovet av stöd ökar. Man kan dock inte enbart förlita sig på volontärer, arbetet kräver ändå en plan för kostnader och vad som krävs i form av personal och material och styrning.

Planering av skötsel och ledunderhåll

Om du har ett nätverk av leder kan det vara kostnadseffektivt att undersöka vilken sorts underhåll varje enskild led kräver för att hållas i det skick du vill ha den i. En led med lågt besöksstryck behöver generellt inte lika mycket skötsel och investeringar som en väldigt populär led.

Det finns två olika förhållningssätt till skötsel av leder, använd gärna en kombination:

- Planerat underhåll – tillsyn och regelbunden skötsel för att förhindra att större problem uppstår.
- Reaktiv reparation – inspektera leden, kolla efter problem och ta itu med dem.

Om man inte sköter leden och gör något åt brister i tid riskerar man att få en led som tids nog inte går att ta sig fram på, och missnöjda användare. Kostnaden för att reparera och återbygga en bortglömd led kan vida överstiga vad de hade kostat att underhålla leden löpande. Det kan även vara svårt att hitta finansiering för att lösa problemen och under tiden är risken stor att leden inte kan användas på det sätt det var tänkt.

För tips på planering av tillsyn av leder och broar med olika besöksstryck, se sid. 22 i:

www.naturvardsverket.se/upload/stod-i-miljoarbetet/vagledning/friluftsliv/fjalleder/vagledning-forvaltning-statliga-ledsystemet-fjallen.pdf

Underhållsschema och statusinventering

Att göra ett underhållsschema kan vara väl investerad tid. I det ser man över vad varje led och/eller lednätverk kräver för skötsel och underhåll. Det inkluderar tillsyn/inspektion och planerat ledunderhåll. Därutöver bör den innehålla ansvarsområden, budget och inrapporteringsprocedurer.

Arbetet kan underlättas med exempelvis GIS, geografiskt informationssystem. Men innan du investerar tid, pengar och utbildning i ett avancerat informationssystem, fundera över om det är vad som behövs för just er. Karta och Excel-ark funkar ganska långt det med.

Inspektion och underhåll av leden

Inspektion är en viktig del av ledunderhåll. Risker och problem som kan uppstå behöver bedömas. Den som inspekterar ska helst vara utbildad och ha erfarenhet av det den ska göra. Inspektera leden varje år, innan säsongen drar igång, och även efter stormar eller vid eventuell översvämning, gärna också när det har regnat mycket, för att se om avrinningssystemet fungerar.

Överhängande växtlighet som skymmer sikten och är i vägen behöver tas bort. Kolla att leden fortfarande lutar 5 % ut mot sluttningen, ta eventuellt bort och packa ihop jorden igen.

Se efter så att vatten inte flyter ovanpå leden. Vatten som rinner längs en led kommer att skölja bort allt löst material i dess väg. Ibland måste man göra om delar av leden om ytmaterialet har slitits ned. Underlaget behöver vara kompakt och slätt, inga stora stenar eller rötter bör sticka upp. Se efter hur vatten ansamlas när det regnar eller töar. Man kan testa genom att låta en liten boll rulla på leden, där den stannar upp är det troligt att även vatten ansamlas och det vill man som bekant undvika.

Kommunikation

Ibland kan man behöva stänga ned en led, helt eller delvis, tillfälligt eller helt och hållet. Det kan behöva göras både fysiskt på plats, och genom kommunikation till besökaren i förväg, genom t.ex. en app/hemsida, eller på plats på lämpliga ställen.

Diken och dräneringssystem

Reparera skador på dräneringssystem så snart de uppstår/upptäcks. Det samma gäller skador på själva leden. Det kommer minska ytterligare skada och slitage på leden långsiktigt. Se till att vatten i diken rinner och inte har avstannat. Kulvertar och avlopp ska aldrig vara mer än halvfylla, och alltid fria från skräp, slam, löv och växtlighet som blockerar. Vattnet måste kunna rinna fritt, både vid inlopp och vid utlopp, samt däremellan. Man kan behöva gräva om och gräva djupare, byta ut delar som är trasiga eller hela rör osv., ta in experthjälp om det behövs.

Spång och broar

En led som används mycket sommartid slits ordentligt. Det är vanligt att man ser en trasig eller övervuxen spång, och en sådan led kommer inte bli populär. Växtlighet som tränger sig in på leden gör att regn och dagg håller sig kvar där längre och besökaren blir blöt om fötterna och spången ruttar snabbare. Behovet av tillsyn och underhåll under sommaren blir därför extra stort. Röj undan växtlighet, kontrollera så att träet inte ruttar, behandla eventuellt med någon typ av miljövänlig träolja. Vid behov, laga eller byt ut spången.

Broar bör ses över regelbundet, en enkel inspektion per år, professionell inspektion vart 3-5:e år.

Redskap

Använd grävspade/skyffel för att gräva i diken och få bort det som täpper igen. Hacka eller liknande används för att lösa upp hårt packat material och skära genom rötter. Med dräneringspinnar eller liknande får man bort blockeringar i avlopp och kulvertar. Fler verktyg och material kan behövas för att laga spång och broar. Se Ledguide *Välja rätt redskap*.